

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เรื่อง เฉลิมฉลอง 504 ปี พระอิสริยยศ เมืองกำแพงเพชร

The Office Of Academic Resource Information And Technology

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รายละเอียด

โอม บรมเมศวราย ผายผาหลวงอะคร้าว ท้าวเสด็จเหนือวัวเผือก เอาเงือกเกี่ยวข้าง อ่างตัดจันทร์เป็นปิ่น
ทรงอินทรชฎา สามตาพระแพรง แกว่งเพชรกล้า ฆ่ามิขจรไร

กำแพงเพชร มีเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครอง สัตว์สองตีนสี่ตีนในเมืองกำแพงเพชรมาช้านาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น
คือเทวรูปพระอิศวร พระอิศวร คือเทพสูงสุดแห่งศาสนาพราหมณ์ เรียกกันว่าพระศิวะก็ได้ พระอิศวรเป็นเทพเจ้า
ที่มีอำนาจมากและดุร้าย จึงนับว่าเป็นเทพผู้สร้าง ผู้ทำลาย เป็นเทพที่มีลักษณะพิเศษ คือพระศอสีนิล พระองค์สี
แดง มีพระเนตรที่สาม เมื่อลืมตาที่สามแล้วจะทำลายล้างโลกได้สิ้น แล้วจึงสร้างใหม่ สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของการ
เกิดคือ ศิวลึงค์ พระอิศวรมีพระมเหสี คือพระนางอุมาเทวี พระอิศวร มีงูเป็นสังวาล กะโหลกศีรษะมนุษย์ร้อยเป็น
สร้อยพระศอ ทรงโคเผือก อสุภราช นุ่งหนังเสือ แบบพระฤๅษีทรงพระจันทร์เป็นปิ่นปักผม สถิต ณ เขาไกรลาส
เป็นที่เคารพบูชาของผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์ทั่วโลก

พระอิศวร เมืองกำแพงเพชร สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 2053 หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ สูง 210 เซนติเมตร
เจ้าพระยาศรีธรรมมาโคกราช เจ้าเมืองกำแพงเพชรเป็นผู้หล่อขึ้น ลักษณะของเทวรูปพระอิศวร เมืองกำแพงเพชร
มีพระพักตร์รูปสี่เหลี่ยม แสดงถึงพระราชอำนาจ มีพระมัสสุ (หนวด) มีเครา ปรากฏชัดเจน ลักษณะ
ของผ้าทรงมีอิทธิพลของศิลปะเขมรสมัยปลายรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กรองศอและสายรัดพระองค์มีอุบะ
สั้นๆ ห้อยประดับผ้าโจงกระเบนที่นุ่งสั้นมีชายผ้าเป็นสามเหลี่ยมห้อยอยู่ข้างหน้า กรรเจียกหรือรัดเกล้าข้างพระ
เศียรเหนือพระกรรณ (หู) ไม่เคยปรากฏในเทวรูปสมัยสุโขทัย

พระอิศวรแต่เดิมประดิษฐานอยู่บริเวณศาลพระอิศวร เยื้องหลังที่ว่าการอำเภอเมืองในปัจจุบันสภาพกร้าง
และถูกทำลายโดยสิ้นเชิง และถูกโจรกรรมไปเพื่อนำไปต่างประเทศ ในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ติดตาม
คืนมาและนำไปไว้ที่กรุงเทพมหานครชั่วคราว ในที่สุดนำมาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกำแพงเพชรใน
ปัจจุบัน ส่วนพระอิศวรที่ประดิษฐาน ณ ศาลพระอิศวร ที่เห็นทุกวันนี้ ได้หล่อขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เป็นอนุสรณ์ที่ระ
ลึก ณ ศาลพระอิศวร เมืองกำแพงเพชร เป็นองค์พระอิศวร แทนให้ประชาชนได้สักการะบูชา

จากจารึกที่ฐานเทวรูปพระอิศวร พระองค์นี้ เรียกว่าจารึกหลักที่ 13 จารึกไว้ความตอนหนึ่งว่า เจ้าพระยา
ศรีธรรมมาโคกราช ประดิษฐานพระอิศวรเป็นเจ้านี่ไว้ให้ครองสัตว์สี่ตีน สองตีนในเมืองกำแพงเพชร จารึกฐานพระ
อิศวร องค์นี้ทำให้เราทราบถึงประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชรได้อย่างชัดเจน ทำให้เราภูมิใจในภูมิปัญญาของ
บรรพบุรุษของเราที่บ้านที่ประวัติศาสตร์ไว้บนฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือเทวรูปพระอิศวร ทำให้จารึกสำคัญนี้สามารถอยู่
ได้มาถึงจนสมัยปัจจุบัน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชรจึงสว่างและชัดเจนขึ้น ด้วยพระอิศวรเมืองกำแพงเพชร
นอกจากพระอิศวรจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองกำแพงเพชรแล้ว ยังเป็นหลักฐานสำคัญที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์
เมืองกำแพงเพชรได้อย่างชัดเจนที่สุดเท่าที่เคยมีหลักฐานมา จารึกหลักที่ 13 เรียกตามลักษณะของการจารึกว่า

จารึกบนฐานพระอิศวร ซึ่งหล่อด้วยสำริด

ศิลาจารึกหลักนี้จารึกไว้ เมื่อ พ.ศ.2063 ด้วยตัวอักษรไทย ภาษาไทย จารึกไว้ที่ฐานรองบาทพระอิศวร มีตัวอักษร 3 บรรทัด จารึกเรียงเป็นบรรทัดความสำคัญตามลำดับโดยรอบ ในอดีตองค์พระอิศวรสำริดและจารึกประดิษฐานไว้ที่เทวสถาน ประชาชนเรียกว่า "ศาลพระอิศวร" ตั้งอยู่ข้างหลังศาลจังหวัดกำแพงเพชรในปัจจุบัน แต่เนื่องจากเคยถูกคนร้าย ลักตัดเศียรและพระหัตถ์จะส่งไปต่างประเทศถูกจับได้ที่กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งองค์ พระอิศวรลงไปไว้ที่กรุงเทพฯ จนเมื่อมีการสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขึ้นที่จังหวัดกำแพงเพชร จึงัญเชิญรูปหล่อพระอิศวรสำริดขึ้นมาประดิษฐานไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดกำแพงเพชร จนทุกวันนี้

เนื้อหาอ่านของศิลาจารึกหลักที่ 13 ตามเอกสารประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 ของคณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี มีดังนี้

"ศักราช 1432 มะเมียยนกษัตริย์ อาทิตยพารเดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ ได้ให้สดฤกษ์ เพลารุ่งแล้ว 2 นาฬิกา จึงเจ้าพระยาศรีธรรมมาโศกราชประดิษฐานพระอิศวรเป็นเจ้านี้ไว้ให้ครองสัตว์สี่ตีนสองตีนในเมืองกำแพงเพชร และช่วยเลิกศาสนาพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์และเทพกรรมมิให้หม่นให้หมองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว และซ่อมแปลงพระมหาธาตุและวัดบริวารในเมืองหนองเมือง และที่แดนเหยาเรือนถนนถลา อันเป็นอันตรธานไปถึงบางพนานชูดแม่ไทรบางพร้าว อึ่งแต่ก่อนยอมขายวัวไปแก่ละว่า อันจะให้ขายดุกก่อนนั้น ก็ห้ามมิให้ขาย อึ่งเมื่อทำนาไชร์ ย่อมข้าวพืชข้าวในนาอันปลุกเอง มิได้เอาในยุ่งมีหัววานไปดำดั่งทั้งหลาย อึ่งท้อปพระยาร่วงท้อเอาน้ำไปถึงบางพรานนั้น ก็ถมทานสันและเขาย่อมท นานทางฟ้าและหาท่อนั้นพบกระทำท้อเอาน้ำเข้าไปเลี้ยงนาให้เป็นนาเหมืองนาฝาย มิได้เป็นทางฟ้า อันทำทั้งนี้ถวายพระราชกุศลแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์"

การเฉลิมฉลอง พระอิศวรเมืองกำแพงเพชร กำหนดเฉลิมฉลอง เมื่อครบ 500 ปี เมื่อปี 2553 แต่ในที่สุดเลื่อนมา อีก 4 ปี มาเฉลิมฉลองครั้งใหญ่ที่กำแพงเพชรของเรา

พระอิศวร เป็นเทวรูปที่ชาวกำแพงเพชรสักการะมาช้านาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองกำแพงเพชร ในทุกวันสงกรานต์จะมีการบวงสรวงและสรงน้ำพระอิศวรทุกปี เป็นอีกหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกำแพงเพชรนับถือมากที่สุดมาหลายชั่วอายุคน พระอิศวรเมืองกำแพงเพชรที่คนกำแพงเพชร ไม่รู้ลืม

คำสำคัญ : พระอิศวร

ที่มา : กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร. (2557). ประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร ยุคหิน-ปัจจุบัน (เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์และทบทวน เมื่อวันที่ 27-28 กันยายน 2557). กำแพงเพชร: กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร.

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-02-18

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1284&code_db=610001&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology